

ΑΠΟΤΕΛΕΙ Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΦΡΕΝΟ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ;

Στην σημερινή εποχή της κρίσης στην Ελλάδα όλοι ονειρευόμαστε επενδύσεις που δεν έρχονται και ανάπτυξη που τόσο μας λείπει. Όμως, ακόμη και αν γυρίσει ο τροχός και ξαναγίνουμε πόλος έλξης, μήπως πέσουμε πάλι, θα αναρωτηθούν μερικοί, στο εμπόδιο που λέγεται Συμβούλιο της Επικρατείας ;

Γιατί, παλαιότερα, τότε που γίνονταν επενδύσεις, άκουγε κανείς αρκετά συχνά ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε το Α σχέδιο μεγάλης επένδυσης ή το Β σχέδιο ίδρυσης μιας μεγάλης βιομηχανίας. Συχνά για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος. Και το ερώτημα που ανέκυπτε ήταν : Μήπως τελικά το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο με την νομολογία του αποτελεί φρένο στην ανάπτυξη της Χώρας ;

Το ερώτημα είναι μάλλον ρητορικό, καθώς η καταφατική απάντηση θα αποτελούσε, βέβαια, παραδοξολογία. Γιατί ;

Μα γιατί, αλήθεια, υπάρχει δικαιοσύνη ; Γιατί δικαστές, γιατί δικαστήρια ;

Για να εφαρμόζεται ο νόμος, είναι η απάντηση. Για να ελέγχεται η αυθαιρεσία, για να μην κάνει ο καθένας χωρίς οποιοδήποτε έλεγχο ό,τι θέλει.

Από την άλλη, όμως, πρέπει να το παραδεχθούμε, υπάρχουν περιπτώσεις που, εξαιτίας δικαστικών εμπλοκών, επενδύσεις ματαιώνονται και ευκαιρίες χάνονται.

Τις πταίει ;

Υπεύθυνος, βέβαια, μπορεί πρώτα απ' όλα να είναι ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος, ο επιχειρηματίας που δεν τηρεί τις υποχρεώσεις του.

Από κρατικής πλευράς, πάντως, ευθύνες μπορούν να αναζητηθούν από τρεις πλευρές: από τον νομοθέτη, από την Διοίκηση και από τον δικαστή. Ας τις διερευνήσουμε.

Α) Ο νομοθέτης είναι αυτός που καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις υπό τους οποίους θα επιτραπεί η ίδρυση μιας επιχείρησης, για παράδειγμα μιας βιομηχανίας. Αυτός ορίζει τι απαιτείται, ποια συγκεκριμένη αρχή θα κρίνει το αίτημα, ποιοι φορείς θα γνωμοδοτήσουν, σε ποιες προθεσμίες κλπ.

Συνήθως, αυτά ορίζονται στον νόμο που ψηφίζει η Βουλή. Πολλές φορές, όμως, ο νομοθέτης εξουσιοδοτεί την Διοίκηση να το κάνει κανονιστικά, με διατάγματα ή υπουργικές αποφάσεις.

Συχνά, εξάλλου, όλα αυτά τα ορίζει όχι ο εθνικός νομοθέτης, αλλά ο ευρωπαϊκός, η Commission με τις Οδηγίες ή τους Κανονισμούς της.

Το κατά πόσο αυτοί οι όροι και προϋποθέσεις, ανεξάρτητα από ποιον προέρχονται, είναι εύστοχοι ή άστοχοι, χρήσιμοι ή περιττοί, λειτουργικοί ή όχι, ανήκει στην αποκλειστική ευθύνη εκείνου που τους θέσπισε. Το αν, λοιπόν, θα έπρεπε ή όχι να ζητείται η γνώμη της αρχαιολογικής υπηρεσίας ή της ορνιθολογικής εταιρείας, το αν η γνώμη αυτή εύλογα απαιτείται ή είναι εντελώς περιττή, είναι προφανώς θέμα του νομοθέτη, εθνικού ή ευρωπαϊκού, που το όρισε. Όχι του δικαστή που ελέγχει σε περίπτωση αμφισβήτησης κατά πόσο τηρήθηκαν.

Μια δεύτερη παρατήρηση : σε εμάς, πάνω από τον νόμο υπάρχει το Σύνταγμα και οι διεθνείς συμβάσεις οι επικυρωμένες με νόμο. Αποτέλεσμα, οι όροι και προϋποθέσεις για την ίδρυση βιομηχανίας που ορίζει ο νόμος να πρέπει να είναι συμβατές με τις υπερνομοθετικές αυτές διατάξεις. Το κατά πόσο αυτό συμβαίνει, ανήκει, ομοίως, στην αποκλειστική ευθύνη της Βουλής που τους θέσπισε. Και σε αυτό το σημείο ο δικαστής δεν έχει καταρχήν σχετική ευθύνη. Γιατί ; Μα, γιατί το ίδιο το Σύνταγμα τον υποχρεώνει να μην εφαρμόζει νόμο, το περιεχόμενο του οποίου είναι αντίθετο στις διατάξεις του.

Επανέρχομαι σε κάτι που είπα προηγουμένως, ότι συχνά τον κανόνα δικαίου θεσπίζει κατ' εξουσιοδότηση νόμου η Διοίκηση, με ΠΔ ή με αποφάσεις άλλων οργάνων, όπως Υπουργών.

Το Σύνταγμα τάσσει άλλες προϋποθέσεις για την έκδοση ΠΔ, και άλλες για τα δε. Επομένως, σε περίπτωση που οι όροι και προϋποθέσεις ίδρυσης βιομηχανίας θεσπίστηκαν, για παράδειγμα, με υπουργική απόφαση κατ' εξουσιοδότηση νόμου, το κατά πόσο νομίμως εκδόθηκε μια τέτοια απόφαση και όχι ΠΔ, καθώς και το κατά πόσο οι όροι αυτοί θεσπίστηκαν μέσα στα πλαίσια της συγκεκριμένης εξουσιοδότησης που έδωσε η Βουλή, όλα αυτά ανήκουν, επίσης, στην αποκλειστική ευθύνη του Υπουργού που τους θέσπισε. Όχι, λοιπόν, του δικαστή που και εδώ ελέγχει σε περίπτωση αμφισβήτησης κατά πόσο τηρήθηκαν.

Β) Ας έρθουμε τώρα στον ρόλο και στις ενδεχόμενες ευθύνες της Διοίκησης.

Αυτή έχει να εφαρμόσει αυτά που όρισε ο κανόνας δικαίου κατά τα αναφερθέντα. Έχει, για παράδειγμα, την υποχρέωση να ζητήσει από το τάδε συλλογικό όργανο να γνωμοδοτήσει, αφού ο νόμος αυτό ορίζει.

Το αν το παρέλειψε ή το αν το έκανε πλημμελώς, μη καλώντας π.χ. τα τακτικά μέλη, είναι αποκλειστικά δική της ευθύνη, και όχι του δικαστή που, διαπιστώνοντας την μη τήρηση του νόμου, ακυρώνει την πράξη της ως παράνομη.

Θα μου πείτε ότι, πολλές φορές, ο νόμος είναι τόσο ασαφής, τόσο δυσεφάρμοστος, που η Διοίκηση δεν φταίει. Θα σας επαναλάβω ότι για την ασάφεια μπορεί να φταίει ο νομοθέτης, αλλά, πάντως, δεν φταίει ο δικαστής. Άλλωστε, αν στην κλασική θεωρία η διάκριση των εξουσιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική είναι απόλυτη, στην πράξη, όπως όλοι ξέρουμε, τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι. Η Διοίκηση, τα Υπουργεία, δηλαδή, δεν είναι αθώα της παρασκευής κανόνων δικαίου αφού από αυτά προέρχονται τα σχέδια νόμων, ενώ πλείστους όσους κανόνες θεσπίζει η ίδια η Διοίκηση κατ' εξουσιοδότηση νόμου. Επομένως, έχει και στον τομέα αυτό ευθύνες που της αναλογούν.

Γ) Έρχομαι τώρα στην εξέταση των ευθυνών του τρίτου παράγοντα, του δικαστή, και ειδικότερα του δικαστή του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Αυτός έχει ως υποχρέωση να ελέγξει την νομιμότητα της διοικητικής δράσης. Δεν τον ρωτούν και δεν είναι δουλειά του να κρίνει αν είναι ή όχι σκόπιμη η επένδυση. Τον ρωτούν αν τηρήθηκε ο νόμος. Αν, λοιπόν, ο νόμος έχει παράλογες απαιτήσεις, είτε αν εφαρμόστηκε λανθασμένα από την Διοίκηση, τι φταίει ο δικαστής; «Μην πυροβολείτε τον πιανίστα», θα σας πει..... Έχει, άραγε, δίκιο ;

Ίδομεν. Παρόλο που οι περισσότεροι, ακούγοντάς με, θα με θεωρείτε προκατειλημμένο λόγω συναδελφικής αλληλεγγύης.

Σε ποιους τομείς μπορούμε να καταλογίσουμε ευθύνη στο δικαστή ;

Σε τρεις, έχω την εντύπωση. Οι δυο αναφέρονται στο περιεχόμενο της απόφασής του, ο τρίτος στον χρόνο έκδοσής της.

Ας αρχίσουμε από το τέλος, από τα πιο εύκολα, τα πιο προφανή.

1) Ένας τομέας, στον οποίο υπάρχει αναμφισβήτητα ευθύνη του δικαστή, αφορά τον χρόνο τον οποίο κάνει να βγάλει την απόφασή του. Πράγματι, ένα χαρακτηριστικά ανταναπτυξιακό στάδιο με κόστος για τους ενδιαφερόμενους οικονομικούς παράγοντες για τους οποίους time is money, έχει να κάνει με την καθυστέρησή του στην απονομή της δικαιοσύνης. Είναι άξιο απορίας, κυρίως όταν πρόκειται για θέματα λυμένα από την νομολογία, γιατί ο δικαστής αργεί. Και μάλιστα την εποχή όχι του χειρόγραφου, που σου έτρωγε ώρες, αλλά του copy paste.

Όχι, πάντως, πως φέρει στον τομέα αυτό την αποκλειστική ευθύνη, όπως ίσως νομίζετε. Δεν ψάχνω να του βρω ελαφρυντικά, πολύ περισσότερο γιατί μου έχει τύχει εμένα προσωπικά να έχω αγανακτήσει περιμένοντας δικαστικές αποφάσεις, αλλά για κοιτάζετε : Πρωταρχική υποχρέωση του δικαστή είναι ο εντοπισμός του κανόνα δικαίου που την διέπει. Ενώ, λοιπόν, την εποχή του Ρωμαϊκού Δικαίου όλη η νομοθεσία χωρούσε σε 12 πινακίδες, την Δωδεκάδελτο, σήμερα, και μάλιστα στην Ελλάδα της κρίσης, η ποσότητα των νόμων είναι κάτι το απίστευτο.

Άσε πια την ποιότητα της νομοθέτησης. Καθώς τα σχέδια νόμων συντάσσουν στρατιές σύμβουλων στα διάφορα Υπουργεία, το συνηθέστερο αποτέλεσμα είναι ένα συνονθύλευμα που περιέχει ακόμη και αλληλοσυγκρουόμενες διατάξεις.

Εξάλλου, το δίκαιο που καλείται να εφαρμόσει ο δικαστής περιλαμβάνει όχι μόνο τους κανόνες που παρήγαγε η Βουλή, αλλά και, κατ' εξουσιοδότησή της, η Διοίκηση. Ασφαλώς δε και κανόνες υπερνομοθετικούς, όπως το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις. Δεν θα πρέπει ο δικαστής να ελέγχει την τήρηση της σχετικής ιεραρχίας ; Επιπλέον, καθώς η Ελλάδα ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που έχει την δική της έννομη τάξη, τους δικούς της νόμους, τους Κανονισμούς και τις Οδηγίες, και τα δικά της δικαστήρια, του Λουξεμβούργου, καθώς έχει υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με τον δικό της κατάλογο ατομικών δικαιωμάτων, την εφαρμογή του οποίου ελέγχει το δικαστήριο του Στρασβούργου, τι γίνεται όταν ανακύπτουν συγκρούσεις μεταξύ του διεθνούς και του εθνικού κανόνα;

Ποιο είναι το συμπέρασμα όλων αυτών ; Ότι δεν ζούμε, δυστυχώς, στην εποχή της εκφραστικής σαφήνειας του «ου φονεύσεις». Η πολυνομία είναι άνευ προηγουμένου. Και έχει ως αποτέλεσμα, το *jura novit curia* των Ρωμαίων, ο δικαστής γνωρίζει το δίκαιο, στην εποχή μας, να ηχεί σαν μεγάλο ψέμα, αν όχι σαν μεγάλο ανέκδοτο. Με αποτέλεσμα, και μόνος ο εντοπισμός του κανόνα δικαίου που διέπει την κάθε υπόθεση, αυτό το τόσο στοιχειώδες για την γρήγορη εκδίκαση της, να μπορεί σήμερα να αναδειχθεί σε κάτι το εξαιρετικά πολύπλοκο.

Και με μόνα όσα ακούσατε, αντιλαμβάνεσθε ότι, κατά την άποψή μου, ενώ είναι εύκολο, είναι άδικο να καταλογισθεί στον δικαστή όλη η ευθύνη για την καθυστέρηση της απονομής της δικαιοσύνης. Πολύ περισσότερο που, εκτός από τον νομοθέτη, και άλλοι παράγοντες συντελούν λιγότερο ή περισσότερο σε αυτήν, όπως η Διοίκηση, που συχνά δεν στέλνει καν τον φάκελο στο δικαστήριο, οι δικηγόροι, με τα συνεχή αιτήματα αναβολών και τις όχι σπάνιες απεργίες, οι δικομανείς διάδικοι, με πρώτο και καλύτερο το Δημόσιο. Γιατί, --υποψιάζομαι ότι δεν το ξέρετε,-- είτε από ευθυνοφοβία των εκπροσώπων του, είτε γιατί δεν πληρώνει δικαστικά έξοδα, ο κύριος υπαίτιος του φόρτου των υποθέσεων που κατακλύζει το ΣτΕ είναι το ίδιο το Κράτος.

2) Παρά ταύτα, τα βέλη όσων στρέφονται κατά του δικαστή δεν τον μέμφονται τόσο για την καθυστέρησή του στην απονομή της δικαιοσύνης. Κάτι άλλο ενοχλεί.

Τι ; Οι δυσάρεστες γι' αυτούς αποφάσεις του.

Μα, καλά, θα αναρωτηθείτε, δεν μας είπες ότι ο δικαστής δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να εφαρμόζει τον νόμο ; Πώς μπορεί, τότε, να έχει οποιαδήποτε ευθύνη ;

Πράγματι, αν ο νόμος είναι παράλογος, πράγμα που, σας βεβαιώνω, συμβαίνει πλείστες όσες φορές, ο δικαστής δεν φέρει καμιά ευθύνη. Στον νομοθέτη ας στρέψουν τα βέλη τους οι διαμαρτυρόμενοι.

Συχνά, όμως, συμβαίνει το εξής : ο κανόνας δικαίου, ακόμα και αν είναι σαφής, πράγμα που δεν είναι αυτονόητο, περιέχει νομικές έννοιες που είναι αόριστες.

Αυτές, όπως για παράδειγμα, όταν αναφέρεται σε «έννομο συμφέρον» ή σε

«προστασία του περιβάλλοντος», εναπόκειται στον δικαστή μέσω των αποφάσεών του, της νομολογίας, να τις διευκρινίσει. Στις περιπτώσεις, λοιπόν, αυτές, οι επικριτές, εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον, έχουν ένα δίκιο. Ο δικαστής, έχοντας μια σχετική ελευθερία, φέρει την σχετική ευθύνη. Ας το δούμε από πιο κοντά.

α. Το «έννομο συμφέρον» για την προσβολή μιας διοικητικής πράξης ή παράλειψης έχει να κάνει με το σε ποιον ο δικαστής ανοίγει την πόρτα του δικαστηρίου.

Όπως ίσως ξέρετε, στο δικαιοσύνη μας σύστημα, αν κάποιος εντοπίσει μια παράνομη πράξη και τρέξει στα δικαστήρια να την ακυρώσει, δεν θα βρει την πόρτα τους ορθάνοιχτη : δεν υπάρχει αυτό που ίσχυε σε ορισμένους τομείς στο ρωμαϊκό δίκαιο, η *actio popularis*, η «λαϊκή αγωγή».

Το πρώτο που θα του πουν είναι : «Κι' εσένα, τι σε νοιάζει ;»

Γιατί ; Γιατί ο νόμος για την προσβολή της απαιτεί αυτό που ονομάζει «έννομο συμφέρον». Ακόμα, λοιπόν, και αν η πράξη είναι προφανώς παράνομη, το δικαστήριο δεν θα την ελέγξει, αν πρώτα δεν αναγνωρίσει στον αιτούντα «έννομο συμφέρον», αν, δηλαδή, δεν αναγνωρίσει ότι θίγει τα συμφέροντά του. Αλλιώς, θα του απορρίψει την αίτηση ως απαράδεκτη.

Η σχετική κρίση εναπόκειται αποκλειστικά στον δικαστή, ο οποίος έχει, συνεπώς, την ευθύνη της.

Τελευταία, λοιπόν, παρατηρείται μια εξέλιξη της νομολογίας με διεύρυνση των περιπτώσεων στις οποίες αναγνωρίζεται έννομο συμφέρον. Για παράδειγμα, σε σχέση με τα περιβαλλοντικά, παλαιότερα το έννομο συμφέρον συνδεόταν με την γειτνίαση. Δεν αναγνωριζόταν στον μη γείτονα. Ενώ, τώρα, αναγνωρίζεται έννομο συμφέρον του κατοίκου του κέντρου των Αθηνών, ως κατοίκου του λεκανοπεδίου, να στραφεί κατά εκχέρσωσης δάσους στην Πεντέλη.

Κάτι ειδικότερο, αλλά συναφές που, μάλιστα, έχει να κάνει με μια υπόθεση που είχα εισηγηθεί προ πολλών ετών : ένας αγρότης προσέβαλε μια άδεια δημιουργίας διαλυτηρίου πλοίων στο Δέλτα του Νέστου, καθώς, με τέτοια γειτνίαση, δεν θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί τουριστικά την περιουσία του, προέβαλε δε ότι η άδεια ήταν παράνομη ως αντίθετη στην Διεθνή Σύμβαση του Ραμσάρ, την οποία η Χώρα μας είχε κυρώσει νομοθετικά. Αυτό που προβλημάτισε δεν ήταν αν αυτός είχε έννομο συμφέρον να ζητήσει την ακύρωση του διαλυτηρίου, γιατί, προφανώς, είχε, αλλά αν μπορούσε, όντας ιδιώτης, να επικαλεσθεί παράβαση μιας διεθνούς συμφωνίας υπό την έννοια ότι μόνοι όσοι την υπέγραψαν μπορούν να επικαλεσθούν παράβασή της. Τελικά, το Δικαστήριο έδωσε καταφατική απάντηση.

Αυτή η διεύρυνση των περιπτώσεων στις οποίες ο δικαστής ακούει τα παράπονα διαμαρτυρούμενων έχει ως συνέπεια να είναι περισσότερες οι περιπτώσεις που οι πολίτες μπορούν να στραφούν κατά μιας επένδυσης. Κατά τούτο, επομένως, υπεύθυνος είναι ο δικαστής που τους ανοίγει την πόρτα του δικαστηρίου.

Αλλά, για σταθείτε : υπό μια έννοια, αν δεν υπήρχε ο δικαστικός έλεγχος, έλεγχος της διοικητικής δράσης θα μπορούσε να γίνει μόνο μέσω της Βουλής. Και όλοι ξέρουμε πόσο..... αμερόληπτος είναι.

Προσωπικά, πιστεύω πως ευχής έργων θα ήταν ο δικαστικός έλεγχος να είναι ο ευρύτερος δυνατός, ώστε να ελέγχονται τα πάσης φύσεως ρουσφέτια που τόσο ευδοκούν στην Χώρα μας. Και θα μεμφθούμε τον δικαστή γιατί διηύρυνε την έννοια του εννόμου συμφέροντος ;

β. Έστω ότι, ξεπερνώντας το εμπόδιο του εννόμου συμφέροντος, μπήκαμε στην ουσία της υπόθεσης. Εκεί, το σημείο εκείνο που κατ' εξοχήν ενοχλεί και έχει ιδιαίτερος επικριθεί είναι η νομολογία του ΣτΕ σε θέματα περιβάλλοντος.

Πάλι, πέφτουμε στο πρόβλημα της αόριστης νομικής έννοιας της «προστασίας του περιβάλλοντος» και στο ότι δεν αρέσει ο τρόπος με τον οποίο ερμηνεύεται από το

ανώτατο διοικητικό δικαστήριο. Τον βρίσκουν πολύ ευρύ και, συνεπώς, αντιαναπτυξιακό. Μπορούμε, όμως, να καταλογίσουμε ευθύνες στους δικαστές του ; Εκ πρώτης όψεως, καμία. Την δουλειά τους κάνουν οι άνθρωποι όσο καλύτερα μπορούν. Κάτι που, όταν κρίνουν ένα ζήτημα οριακό, μπορεί να είναι βασανιστικό. Αυτό μπορούν να υποδηλώσουν και οι περιπέτειες μιας υπόθεσης. Για παράδειγμα, σε αυτήν με το Δέλτα του Νέστου που σας ανέφερα, το κύριο ζήτημα που έθετε ήταν ότι, παρόλο που η περιοχή είχε δηλωθεί από την Ελλάδα στο Γραφείο της Διεθνούς Συμβάσεως ως υγροβιότοπος διεθνούς σημασίας, δεν είχε υπάρξει οριοθέτησή της σε σχέδιο, όπως αυτή όριζε. Το Υπουργείο δεν αμφισβητούσε ότι ο χώρος που προοριζόταν για το διαλυτήριο πλοίων ενέπιπτε στον υγροβιότοπο, επεκαλείτο, όμως, την έλλειψη οριοθέτησης. Και, αρχικά, τα κατάφερε : γιατί, καθώς η υπόθεση είχε εισαχθεί στην 5λή σύνθεση του ΣτΕ, 3 Συμβούλους με αποφασιστική ψήφο και 2 Παρέδρους με συμβουλευτική, και οι 3 Σύμβουλοι έκριναν ότι χωρίς οριοθέτηση δεν υπάρχει προστασία. Δεν ένοιωθαν, όμως, και πολύ σίγουροι, και παρέπεμψαν την υπόθεση σε μεγαλύτερη σύνθεση, την 7λη, 5 Συμβούλους και 2 Παρέδρους, ορισμένοι των οποίων μετείχαν και στην πρώτη. Αυτή, ομόφωνα, έκρινε αντιθέτως. Ότι, αφού είχε δηλωθεί από την Χώρα στο Γραφείο της Διεθνούς Συμβάσεως προστατευόταν έστω και χωρίς οριοθέτηση, εφόσον η Διοίκηση δεν αμφισβητούσε ότι ο χώρος που προοριζόταν για το διαλυτήριο πλοίων ενέπιπτε στον υγροβιότοπο. Είναι, πάντως, αλήθεια ότι όταν ο δικαστής ερμηνεύει μια αόριστη νομική έννοια, όπως την «προστασία του περιβάλλοντος», η προσωπικότητα και τα βιώματά του παίζουν μεγάλο ρόλο. Γιατί, αλλιώς θα την ερμηνεύσει ένας φιλοπεριβαλλοντολόγος, και αλλιώς αν έχει τις απόψεις του Trump. Αλλά αυτό είναι τυχαίο.

Να παραδεχθώ, επίσης, ότι ορισμένοι στο ανώτατο δικαστήριο, συνειδητοποιώντας ότι δίκαιο δεν είναι αυτό ακριβώς που ορίζουν οι νόμοι, αλλά αυτό που λένε αυτοί, ως ανώτατοι δικαστές, ότι ορίζουν οι νόμοι, πέφτουν στον πειρασμό, με μια διορθωτική, μια «δημιουργική» ερμηνεία, να διακηρύξουν ως κείμενο δίκαιο αυτό που, κατά την άποψή τους, θα έπρεπε να πει ο νομοθέτης. Στην περίπτωση αυτή, κατ' εξοχήν τα βιώματα που λέγαμε τους επηρεάζουν, με αποτέλεσμα οι φίλοι του περιβάλλοντος να βλέπουν τα θέματα υπό δεδομένο πρίσμα. Όμως, μην σπεύσετε να τους αποδώσετε όλες τις ευθύνες.

Γιατί ; Γιατί, ακόμη και τότε, ο δικαστής δεν είναι ο άρχων του παιχνιδιού. Ο δικαστής δίνει μια ερμηνεία στον κανόνα δικαίου, αλλά αν ο νομοθέτης δεν την εγκρίνει, αν δεν του αρέσει, μπορεί κάλλιστα να αλλάξει τον κανόνα, δημιουργώντας ένα καινούργιο, εντελώς διαφορετικό. Σιωπώντας, πάντως, δείχνει ότι αποδέχεται την νομολογία. Και, αποδεχόμενος, εγκρίνοντας, αναλαμβάνει αυτός το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης.

Μια πιο ειδική παρατήρηση, τώρα : ναι μεν, αν ο νομοθέτης δεν συμφωνεί με την νομολογία, είναι ελεύθερος να ψηφίσει έναν νέο νόμο ή να εκδώσει ένα νέο κανονιστικό ΠΔ, τι κάνει, όμως, αν πρόκειται για συνταγματική διάταξη ; Γιατί, σε χώρες του λεγομένου «αυστηρού Συντάγματος», όπως η Ελλάς, για την αναθεώρησή του χρειάζονται «βασιλικά έξοδα», πολύ δύσκολες διαδικασίες. Ε! Λοιπόν, ναι, όπως ίσως το μαντέψατε, η νομολογία των ανωτάτων δικαστηρίων ως προς την έννοια συνταγματικών διατάξεων έχει άλλη βαρύτητα, γιατί οι ερμηνευόμενες διατάξεις δεν μπορούν εύκολα να μεταβληθούν.

Πάντως, ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση, μιας και αναφέρθηκα συγκεκριμένα στην νομολογία του ΣτΕ περί προστασίας του περιβάλλοντος που επικρίθηκε ως κατ'έξοχήν αντιαναπτυξιακή και, πράγματι, ξεκίνησε από την ερμηνεία συνταγματικής διάταξης, του άρθρου 24 του Συντάγματος του 1975, ας παρατηρήσω ότι στα χρόνια που πέρασαν, έγιναν αναθεωρήσεις του Συντάγματος, στις οποίες ο συντακτικός νομοθέτης είχε την ευκαιρία να μεταβάλει τον κανόνα. Και όμως, ουσιαστικά δεν το έκανε, εγκρίνοντας εμμέσως πλην σαφώς, την νομολογία του ανωτάτου δικαστηρίου.

Εν όψει αυτών, έχω την εντύπωση ότι μικρό μόνο μέρος της σχετικής ευθύνης μπορεί τελικά να αποδοθεί στον δικαστή. Πολύ περισσότερο που, τελευταία, κάνοντας επίδειξη πρακτικού πνεύματος σε βάρος της κλασικής θεωρίας του δικαίου, έχει πάρει μέτρα που μόνον αντίθετα στην ανάπτυξη δεν είναι.

Για παράδειγμα, ενώ ο δικαστής ελέγχει πρώτα την αρμοδιότητα του οργάνου που εξέδωσε την πράξη και ύστερα εξετάζει την ουσία της υπόθεσης, ήδη, και αυτό είναι το καινούργιο, όταν αντιληφθεί ότι μια πράξη έχει εκδοθεί κατά νόμο υποχρεωτικά, όπως το κλείσιμο ενός ανθυγιεινού καταστήματος, αρνείται να εξετάσει την αναρμοδιότητα που προβάλλει ο αιτών για να πετύχει την ακύρωσή της, αφού έκδοση πράξης όπως αυτός θα την ήθελε δεν είναι επιτρεπτή.

Άλλο παράδειγμα : σύμφωνα με την κλασική θεωρία, όταν ο δικαστής διαπίστωνε την έλλειψη γνώμης ενός οργάνου που δεν ζητήθηκε, ακύρωνε και όλα ξεκινούσαν από την αρχή. Ήδη, μπορεί να μην ακυρώσει, αλλά να αναβάλει την οριστική του κρίση, τάσσοντας προθεσμία στην Διοίκηση προκειμένου να άρει την πλημμέλεια της πράξης της.

Το συμπέρασμα μου ; Όσο αμερόληπτος μπορώ να θεωρηθώ, νομίζω ότι δεν έχουν και πολύ άδικο οι δικαστές που λένε «Μην πυροβολείτε τον πιανίστα».....